

پروفیسر محمد ذکریا
وزارت ذکریا، اسلام آباد

دگر دیسے فضای خانگے

نمونہهایی از دوسده اخیر

جری اسمیت و دیگران
ترجمہ زہرا غزنویان و همکاران

هوالدى.

دگر دیسی های فضای خانگی؛ نمونه هایی از دوره اخیر

گروه نویسندگان:

جری اهمیت و دیگران

گروه مترجمان:

زهرا غزنویان، حامد جلیوند، الهام نظری،

نازنین دلنواز، ابوالفضل حاجی زادگان، لیلا صادقی تبار

- سرشناسه : اسمائیت، گری، ۱۹۶۱ - م. Smyth, Gerry, 1961
- عنوان و نام پدیدآور : دگردیسی‌های فضای خانگی؛ نمونه‌هایی از دو سده اخیر / [جری اسمیت، جو کرافت]؛ گروه مترجمان زهرا غزنویان ... [و دیگران].
- مشخصات نشر : تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۸
- مشخصات ظاهری : ۳۲۵ ص: مصور.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
- شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۲۳۶-۶
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا
- یادداشت : عنوان اصلی:
- Our House: The Representation of Domestic Space in Modern Culture (Nature, culture and literature ; 02), 2006.
- یادداشت : مترجمان زهرا غزنویان، حامد جلیوند، الهام نظری، نازنین دلتواز، ابوالفضل حاجی‌زادگان، لیلا صادقی‌تبار.
- موضوع : معماری خانگی -- جنبه‌های روان‌شناسی
- موضوع : Architecture, Domestic -- Psychological aspects
- موضوع : مسکن -- جنبه‌های روان‌شناسی Dwellings -- Psychological aspects
- موضوع : فضا در معماری (Space (Architecture)
- موضوع : خانه در فرهنگ همه‌پسند Home in popular culture
- شناسه افزوده : کرافت، جو Croft, Jo
- شناسه افزوده : غزنویان، زهرا، ۱۳۶۴ - مترجم
- شناسه افزوده : پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
- رده بندی کنگره : NAV۱۲۵
- رده بندی دیویی : ۷۲۸
- شماره کتابشناسی ملی : ۵۷۱۱۱۶۴

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

عنوان: دگردیسی‌های فضای خانگی؛ نمونه‌هایی از دو سده اخیر

نویسندگان: جری اسمیت و دیگران

گروه مترجمان: زهرا غزنویان و همکاران

ویراستاران ادبی: مقدم مهدوی - مهناز احدی

طراح جلد: لیلی کاظمی

صفحه‌آرا: حسین آذری

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۴۵۲ - ۲۳۶ - ۶

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
دانشگاه تهران

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
سندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@nic.ac.ir

فرهنگ و جامعه (۳۸)

فهرست مطالب

۱.....	سخن ناشر
۳.....	پیش‌گفتار
۷.....	معرفی نویسندگان و فصل‌های کتاب
۱۷.....	مقدمه‌ای بر فرهنگ و فضای خانگی

بخش اول: دگردیسی‌های تدریجی و طبیعی فصل اول: کالبد خانه، عادت و حافظه

۳۴.....	مقدمه
۳۵.....	بوطیقای کالبد خانه
۳۹.....	سیاست حافظه
۴۴.....	کالبد خانه‌ها و میراث
۵۰.....	عادت و حافظه
۵۵.....	نتیجه‌گیری

فصل دوم: زندگی کلبه‌ای روستایی

۷۵.....	مقدمه: خانه‌ای که گشوده شد
۶۴.....	ساختمان، خدمات و سکونت
۶۷.....	گشتی در اثاثیه
۷۲.....	درب‌ها
۷۴.....	مغازه
۷۶.....	کلبه
۸۲.....	مهاجران

فصل سوم: معماری انزوای زنان در آفریقای غربی

۹۰	.....	خو گرفتن به فضا
۹۲	.....	جماعتی جدید
۹۶	.....	فضاهای جنسیتی؛ الگوهایی برای پیروی
۱۰۳	.....	تداوم و تغییر
۱۰۷	.....	فضای ترکیبی؛ تنوعهایی در یک تم
۱۱۱	.....	خانه‌های اجاره‌ای: نهایت تغییرها
۱۱۴	.....	توجه به تغییر اجتماعی

فصل چهارم: شیرینی خانه؛ طبقه، فرهنگ و زندگی خانوادگی در سوئد

۱۲۱	.....	عمومی - خصوصی؛ خانه دوره ویکتوریا به عنوان طبقه و سرپناه
۱۲۶	.....	قلب خانه
۱۲۸	.....	میراث پنهان
۱۳۱	.....	خانه‌های طبقه کارگر
۱۳۵	.....	آیا مادر واقعا بهترین‌ها را می‌شناخت؟
۱۴۰	.....	خانواده در حال مرگ
۱۴۱	.....	خانه در معرض تهدید

فصل پنجم: خانه یک بیوه‌مرد؛ کاوشی در معانی تخریب‌شده فضای خانگی

۱۴۶	.....	مقدمه
۱۴۱	.....	تجربه فضای خانگی
۱۴۹	.....	فقدان و خاطرات
۱۵۲	.....	فقدان و تخیل مادی
۱۵۳	.....	فقدان و فضای خانگی
۱۵۵	.....	باشلار، زمان و فضای صمیمانه
۶۵۱	.....	باشلار و «فضای مناسب»
۰۶۱	.....	ارزش اقتصادی، فضای خانگی و آرمان شهر
۱۶۰	.....	باشلار و آرمان شهر
۱۶۲	.....	هاروی، تخیل و فضای خانگی
۱۶۴	.....	ارزش اقتصادی، کالاها و فضای خانگی
۱۶۶	.....	نتایج: فضای گمشده و آرمان شهرها

بخش دوم: دگرذیسی‌های سریع و برنامه‌ریزی‌شده

فصل ششم: کار در اوقات فراغت؛ نمودهایی از سبک زندگی و ظهور جریان «بهبودی خانه»

۱۷۲	.....	مقدمه
۱۷۶	.....	«بهبودی خانه»؛ ساختمان، طراحی و تغییر اجتماعی
۱۸۶	.....	طراحی ملت و بازنمایی‌های تلویزیونی از خانه
۱۹۳	.....	نتیجه‌گیری

فصل هفتم: ترویج ارزش‌های خانواده کاتولیک و زندگی خانگی مدرن در بلژیک پس از جنگ

۱۹۵.....	جنبش کارگران مسیحی، جانبداری از مدرنیته؟
۹۹۱.....	بازسازی خانه‌های تک‌خانوار سستی
۲۰۲.....	فضای داخلی خانه؛ بیان محتاطانه مدرنیته
۲۰۵.....	خانه «خوب»، سرمایه‌گذاری زنان خانه‌دار در فرهنگ عامه‌پسند جدید است
۲۰۹.....	در خانه آرمانی، شوهر دستیار است
۲۱۲.....	مسکن خانواده

فصل هشتم: یک شهروند و نیز زنی خانه‌دار؛ فضاهای نوین زندگی خانگی در لندن دهه ۱۹۳۰

۲۱۶.....	اعضای کمیته مشورتی مبلغان کارآمد
۲۱۸.....	خانم ای. وینورن
۱۹۳۰.....	چگونه یک «شهروند و نیز خانه‌دار» بسازیم: گفتمان‌های شهروندی و زندگی خانگی در بریتانیای دهه ۱۹۳۰
۲۲۱.....	
۲۲۶.....	تأمین آرامش و حریم شخصی در زندگی خانگی مستأجران
۰۳۲.....	«مبنای ساخت این مجتمع، خودگردانی به دست مستأجران است»

نتیجه‌گیری: شهروند و نیز زنی خانه‌دار

۲۳۵.....	فصل نهم: زن خانه‌دار و فرد سازنده: آرزوی آپارتمان پلی کاتولیک در آتن پس از جنگ
۲۳۵.....	داستانی خانوادگی
۲۳۶.....	پلی کاتولیک‌های پس از جنگ؛ مدرنیته‌ای دیگر
۲۴۲.....	زنان خانه‌دار
۲۴۷.....	سازندگان
۲۵۲.....	نتیجه‌گیری

سخن آخر: مدرنیته و زندگی خانگی؛ تنش‌ها و تضادها

۲۵۵.....	مدرنیته و بی‌خانمانی
۲۵۷.....	جنسیت مدرنیسم
۲۶۲.....	آیین زندگی
۲۶۶.....	زنان به‌عنوان تابعان مدرنیته
۲۷۱.....	معماری و حوزه خانگی
۲۷۴.....	آرمان‌شهر زندگی روزانه
۲۸۰.....	سکونت به معنی تصاحب
۲۸۴.....	راهکارهای تقلیدی

۲۸۹.....	فهرست منابع
۳۰۵.....	معادله‌ها
۳۱۱.....	نمایه

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با هدف رفع نیازهای پژوهشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نزدیک به دو دهه است که با رویکرد مسئله‌محوری به دنبال شناخت مشکلات حوزه فرهنگ و هنر، شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها و ارائه راهبردها و راهکارهای مناسب برای حل مشکلات و نیز توسعه قابلیت‌ها در مسیر تعالی فرهنگی کشور است.

این پژوهشگاه، با سه پژوهشکده فرهنگ، پژوهشکده هنر و پژوهشکده ارتباطات در تعامل و همکاری با صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه فرهنگ و هنر، ضمن اجرا و نظارت بر طرح‌های پژوهشی مورد نیاز، اقدام به برگزاری نشست‌ها، همایش‌های علمی، جلسات نقد و گفتگو و نیز جشنواره پژوهش فرهنگی سال می‌نماید.

علاوه بر این، دفتر طرح‌های ملی پژوهشگاه نیز، به‌عنوان متولی انجام مطالعات فرهنگی و اجتماعی در سطح ملی، ضمن اجرای نظرسنجی‌های مورد نیاز، به اجرای پیمایش‌های ملی نظیر پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان؛ مصرف کالاهای فرهنگی؛ سواد رسانه‌ای؛ وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی جامعه ایران و سنجش سرمایه اجتماعی کشور اقدام می‌نماید.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تلاش دارد تا مجموعه دستاوردهای پژوهشی خود را با هدف تحقق عدالت فرهنگی و دسترسی همه پژوهشگران و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور، منتشر نماید. از این‌رو انتشارات پژوهشگاه طی مدت فعالیت خود

تاکنون، آثار پژوهشی متعدد و متنوعی را در قالب «کتاب»، «گزارش پژوهش»، «گزارش نظرسنجی» و «گزارش راهبردی» منتشر کرده است. پژوهشگاه همچنین، انتشار فصلنامه علمی پژوهشی «مطالعات فرهنگ ارتباطات» و نیز چاپ آثار برگزیده جشنواره فرهنگی سال را در کارنامه خود دارد.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ضمن استقبال، تعامل، همکاری و همفکری با استادان، نخبگان و پژوهشگران حوزه فرهنگ، هنر و رسانه، امیدوار است با انتشار دستاوردهای پژوهشی خود بتواند به «مرجع پژوهش» در حوزه فرهنگ و هنر ایران و نیز پایگاهی برای اندیشمندان و دلسوزان این عرصه تبدیل شود.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

پیش‌گفتار

بازدید از یک موزه و تصاویر بازسازی شده آن از گذشته‌های دور یا قدم زدن در بقایای از زیر خاک بیرون کشیده شهرها و اقامتگاه‌های دنیای باستان و تماشای طول و عرض و شکل متفاوت خانه‌ها و یا حتی ورق زدن ساده آلبوم عکس‌های خانوادگی یکی دو نسل قبل، کافی است تا ببینیم آنچه امروز با عنوان فضای خانگی می‌شناسیم تا چه حد جدید بوده و در گذر زمان، رنگ به رنگ شده است.

گذشته از معماری و کالبد خانه، وسایلی که آن را تجهیز و تکمیل می‌کرده‌اند، شیوه قرارگیری آن‌ها در فضا، قواعد تقسیم فضا بین افراد، شیوه‌های استفاده از هر فضا و نیز معنی هر کدام، در هر دوره تاریخی و هر نقطه جغرافیایی، متفاوت بوده و حال و هوای خاص خود را داشته است. بنابراین، فضای خانگی در گذر زمان، تغییر می‌کند، هم از نظر شکل، هم کاربرد، هم دسترسی و هم مهم‌تر از همه معنی.

به نظر می‌رسد این تغییر را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد که مبنای دو بخش این کتاب نیز هستند:

– دگردیسی‌های تدریجی و طبیعی که به مرور روی می‌دهند و حاصل گذر زمان و عمر هستند. این دسته از تغییرها می‌توانند در عینیت و کالبد خود بنا (چنانچه در مقالات ۵–۲ بخش اول این کتاب می‌خوانیم) و یا تنها در ذهن و تجربه ما از آن رخ دهند و معنای فضا را برایمان عوض کنند (مانند داستان بیوه‌مرد فصل ۶ از بخش اول)

– دسته دوم اما دگردیسی‌های سریع و برنامه‌ریزی‌شده و حاصل الزامات و

سیاست‌های دولتی، مردمی یا بخش خصوصی در دوره‌ای خاص از زمان‌اند (چنانچه در مقالات بخش دوم این کتاب می‌بینیم که مدرنیسم و پس از آن، جنگ‌های جهانی چگونه سبب تغییرهایی در نظام سازماندهی فضاهاى خانگی در برخی از نقاط جهان شدند).

این قطعا پایان داستان تغییرهای فضای خانگی نیست و تنها تلاشی برای حساس‌سازی مخاطب نسبت به آن به‌عنوان موضوع پژوهشی جالب‌توجه است. این کتاب، فضایی کاملاً اروپایی دارد و بر تجربه‌های کشورهای انگلستان، سوئد، بلژیک و یونان متمرکز است. تنها نمونه آفریقایی آن نیز از دریچه نگاه پژوهشگری آمریکایی روایت شده است. بنابراین، جای خالی مطالعاتی احساس می‌شود که تغییرهای این فضا را در ایران، ردیابی و تحلیل کنند و امید است در آینده پر شود. این کتاب در کنار دو کتابی که پیشتر از همین مجموعه و از سوی همین ناشر منتشر شده است، می‌تواند مبنایی را برای مطالعات انسان‌شناسی فضای خانگی در ایران شکل دهد: اول، کتاب «در خانه؛ انسان‌شناسی فضای خانگی» که در واقع معرفی این حوزه جدید و حدود آن بود و کتاب تألیفی این جانب با عنوان «جهان خانگی من» که تلاشی جهت تقویت این حوزه در فضای انسان‌شناسی ایران بود.

گفتنی است که مقالات این کتاب، گلچینی از مقالات سه کتاب مجزا هستند که تا امروز، هیچ‌کدام به فارسی ترجمه نشده‌اند. در زیر، مشخصات آن‌ها جهت اطلاع، آمده است:

– «خانه ما؛ بازنمایی فضای خانگی در فرهنگ مدرن^۱»، مجموعه مقالاتی درباره خانه به ویراستاری جری اسمیت و جو کرافت که در سال ۲۰۰۶ در انتشارات ردوپی، به‌طور مشترک در هلند و آمریکا به‌چاپ رسید. فصل‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۷ مجموعه حاضر برگرفته از این کتاب‌اند.

– «انسان‌شناسی فضا و مکان؛ فرهنگ مکان‌یابی^۲»، مجموعه مقالاتی با محور مباحث نظری درباره نگاه فرهنگی به فضا که ستا ام. لو و دنیس لارنس – زونیکا آن را ویراستاری کرده‌اند. این کتاب را انتشارات بلک‌ول در سال ۲۰۰۳ منتشر کرده است. فصل‌های ۴ و ۵ را از این کتاب انتخاب کرده‌ام.

– «تبادل نظری درباره زندگی خانگی؛ تولید فضایی جنسیت در معماری مدرن^۳»

1. Our House: The Representation of Domestic Space in Modern Culture (Nature, Culture and Literature 2)

2. The Anthropology of Space and Place: Locating Culture (Blackwell Readers in Anthropology)

3. Negotiating Domesticity: Spatial Productions of Gender in Modern Architecture

مجموعه مقالات دیگری به ویراستاری هیلدا هینن و گلشوم بایدار است که در سال ۲۰۰۵ از سوی انتشارات راتلج چاپ شد. فصل‌های ۱۱-۸ مجلد حاضر، برگرفته از آن است. از ۱۲ نویسنده مقالات این کتاب، تنها ۴ نفر مرد هستند. بنابراین، دو سوم مقالات آن را زنان نوشته‌اند. در بخش «معرفی نویسندگان و فصل‌های کتاب»، مختصری درباره ایده هر فصل و نویسنده آن آمده است.

ترجمه شش فصل از این کتاب یعنی مقدمه و فصل‌های ۱، ۲، ۴، ۵ و ۶ بر عهده این‌جانب زهرا غزنویان بوده است. زحمت ترجمه فصل ۳ را لیلیا صادقی‌تبار، فصل ۷ را الهام نظری، فصل ۸ را ابوالفضل حاجی‌زادگان، فصل ۹ را نازنین دلنواز و مؤخره را حامد جلیوند برعهده گرفته‌اند که از همه آن‌ها سپاسگزارم. پس از اتمام ترجمه دوستان و برای حفظ انسجام متن و اطمینان از یکسان بودن معادل‌ها، کل کتاب را پس از ترجمه نهایی بررسی کردم و تغییرهای مختصری را در صورت لزوم اعمال نمودم و توضیحاتی را برای روشن شدن مطلب افزودم که در برخی موارد در پانویس با عنوان اختصاری (و.ع.) (ویراستار علمی) آمده است. به‌علاوه، مترجم توضیحاتی را در پاورقی اضافه کرده است که با علامت اختصاری (م.) مشخص شده است. از این رو، مسئولیت ایرادهای احتمالی ترجمه بر عهده این‌جانب خواهد بود.

همچنین جا دارد از مقدم مهدوی عزیز، بابت شانه‌ای که بر متن فارسی این کتاب کشید و آن را روان‌تر ساخت، تشکر کنم و نیز از پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات که این اثر با حمایت آن‌ها تولید شد و در اختیار علاقمندان قرار گرفت.

زهرا (منیژه) غزنویان - ویراستار علمی

بهار ۱۳۹۸

معرفی نویسندگان و فصل‌های کتاب

فصل اول این کتاب، مقاله آقای جری اسمیت و خانم جو کرافت^۱ است. اسمیت، متولد ایرلند و متخصص مطالعات فرهنگی است و در زمینه ادبیات و موسیقی مردم‌پسند ایرلند فعالیت کرده و در دانشگاه جان مورز^۲ انگلیس، بازنمایی فضای خانگی را تدریس می‌کند. کرافت نیز استاد گروه علوم انسانی و اجتماعی همین دانشگاه است که دوران کودکی و نوجوانی، فضای داخلی، و ادبیات و فرهنگ دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۵۰ را تدریس می‌کند. او به رابطه میان ادبیات و روانکاوی و به‌ویژه مسئله هویت در بین نوجوانان علاقمند است. مقاله مشترک این دو با عنوان «مقدمه‌ای بر فرهنگ و فضای خانگی»^۳ در اصل، مقدمه‌ای است که بر کتاب «کالبد خانه ما؛ بازنمایی فضای خانگی در جهان مدرن» نوشته‌اند؛ مجموعه مقاله‌ای از افراد مختلف که خود آن‌ها ویراستاری علمی‌اش را برعهده داشته‌اند. آن‌ها در این مقاله نشان می‌دهند که خانه اهمیتی انکارناپذیر در فرهنگ بریتانیای معاصر دارد که منشأ آن را بیش از هرچیز باید در تغییرهای پس از جنگ جهانی در این کشور دانست. اسمیت و کرافت، حضور خانه را در افسانه‌های قدیمی

---

1. Gerry Smyth and Jo Croft

2. John Moores

3. Introduction: Culture and Domestic Space

انگلیسی‌زبان، رمان‌های برجسته ادبیات کلاسیک و حتی فیلم‌های سینمایی پرمخاطب روز ردیابی کرده اند و تصریح می‌کنند که علی‌رغم این حضور گسترده، هنوز بحث علمی و انتقاد کمی دربارهٔ خود خانه وجود دارد و همواره به‌عنوان پس‌زمینه موضوع‌های دیگر، حضور داشته است. آن‌ها در نهایت توضیح می‌دهند که با اتکاء به آموزه‌های دو فیلسوف برجسته معاصر، یعنی گاستون باشلار فرانسوی و مارتین هایدگر آلمانی، فراخوان مقالات کتاب‌شان را داده‌اند و قصدشان ایجاد رویکرد پژوهشی مشخص و بین‌رشته‌ای با محور فضای خانگی بوده است.

فصل دوم با عنوان «کالبد خانه، عادت و حافظه»^۱ را آقای جو موران^۲ نوشته است. او مورخ فرهنگی و اجتماعی است که دربارهٔ زندگی روزمره انگلیسی‌ها از میانهٔ قرن بیستم تا امروز می‌نویسد. موران در این مقاله، نقدهایی جدی به رویکرد باشلار دارد. از نظر باشلار، خاطره که برای انسان و هویت او، بسیار مهم است، در تعامل بین زندگی روزمره و ماده و فضا ایجاد می‌شود و حافظه نیز، ظرف یا محل انباشت این خاطرات نیست؛ بلکه فعالیت عملی پویا و حاصل تعامل ذهن فرد با جهان مادی بیرون از خود است. باشلار معتقد است برخی فضاها، جایگاه‌های بهتری برای شکل‌دهی و پناه‌دهی به خاطرات‌اند. موران در این مقاله، با نقد رویکرد باشلار دربارهٔ وجود خانهٔ آرمانی جهانی جاودانه نشان می‌دهد که تصویر مدنظر او، آشکارا مهر لحظه‌ای خاص از مدرنیته غربی را دارد. همچنین می‌گوید هر خانه قدیمی‌ای با این ویژگی‌ها لزوماً واجد حس آرامش، صلح و نوستالژی نیست و این احساسات، تنها در حالت‌های خاصی در ذهن افراد خاصی، برانگیخته می‌شود. موران به دنبال فهم آن است که چگونه کالبد خانه‌ها، خاطراتی را از معمولی‌ترین بخش‌های زندگی ما حفظ و منتقل می‌کنند؟ او با تمرکز بر سیاست عمومی و بازار مسکن بریتانیای پس از جنگ جهانی دوم نشان می‌دهد که حتی احساسات به ظاهر شخصی‌ای چون نوستالژی، خاطره و سلیقه، با مفاهیم کلان‌تر عصر خود مانند اقتصاد و سیاست مرتبط‌اند و از همین روست که امروزه تلاش برای شبیه‌سازی کالبد خانه‌ها به تصاویر نوستالژیک به بخش جدایی‌ناپذیری از فرآیند بازاریابی تبدیل شده است.

فصل سوم کتاب، مقاله‌ای با عنوان «زندگی کلبه ای روستایی»^۳ از خانم کارن سایر^۴،

1. Houses, Habit and Memory

2. Joe Moran

3. The Life of a Country Cottage

4. Karen Sayer

استاد تاریخ فرهنگی و اجتماعی در انگلستان است. این مقاله قصد دارد با ترکیب اشیاء باقی‌مانده و روایت‌های شفاهی، تاریخ عامیانه بیش از صد سال اخیر کلبه‌ای را بازسازی کند. اهمیت توصیف قوی این کلبه در آن است که الگوی کمابیش رایج خانه‌های روستایی انگلستان را در دهه‌های ۱۹۲۰ تا ۱۹۴۰ نشان می‌دهد که از خود آن‌ها و چیدمان و زندگی درونی‌شان اطلاعات زیادی باقی نمانده است. این کلبه که چند سالی است مخروبه و خالی از سکنه شده است، در همسایگی «خانهٔ پسر سیاه» قرار دارد؛ خانه‌ای که بسیار قدیمی‌تر است و طی زمان، از میخانه به آموزشگاه رانندگی و حالا به خانه تبدیل شده، اما همچنان سرپاست. نویسنده از خلال خاطرات هفتادساله والدینش از سکونت در این منطقه و به‌خصوص در این خانه، روایت کلبه را نیز آغاز می‌کند تا به زمان حال می‌رسد؛ کلبه‌ای که بخش عمده‌ای از وسایلیش، سال‌ها پیش به این خانه منتقل شده است. سایر با قدم زدن در خانه، هر وسیله بازمانده از کلبه قدیمی را که می‌بیند، سرنوشتش را روایت می‌کند. او همچنین از خلال هر شیء، بخشی از فضای معمارانه و چیدمان کلبه قدیمی را توصیف می‌کند. به این شیوه، گویی از خانه‌ای کوچک‌تر (کلبه) که درون خانه‌ای بزرگ‌تر (خانهٔ پسر سیاه) پنهان شده است، پرده برمی‌دارد. در واقع او با این کار، برای شکل‌دهی به نوعی تاریخ عامیانه تلاش می‌کند که شیوه تاریخ‌نگاری جدیدی است و برخلاف شیوهٔ رسمی، منطقی و غیرصمیمانهٔ پیشین، به دنبال درک حسی و خودمانی از رویدادهاست. در این رویکرد، گذشته را آن‌طور که امروز هست و هنوز زندگی می‌شود، روایت می‌کنند، نه آن‌گونه که زمانی نوشته و تمام شده است.

عنوان فصل چهارم این کتاب «معماری انزوای زنان در آفریقای غربی^۱» است که خانم دبورا پلو^۲، استاد انسان‌شناسی دانشگاه سیراکیوز آمریکا آن را نوشته است. او به حوزه‌های جنسیت، شهرنشینی، قومیت، انسان‌شناسی فضا و مکان و نیز مطالعات آفریقا علاقه‌مند است. پلو در این مقاله، تحولات ۸۰ سال اخیر هاساها (گروهی از مسلمانان آفریقایی که در اواخر قرن نوزدهم از نیجریه به غنا مهاجرت کردند) را بررسی کرده تا ببیند این مهاجرت، چه تأثیری بر روی ویژگی‌های جنسیتی معماری آن‌ها و نیز اجرای رسم کوله در این فرهنگ داشته است؛ رسمی که به‌موجب آن، زنان متأهل از حضور در فضاهای عمومی منع شده‌اند و زندگی‌شان به فضای خصوصی خانه‌شان محدود می‌شود و این پابندی و انزوا، با سازوکارهای سخت‌گیرانه فضایی

1. The Architecture of Female Seclusion in west Africa

2. Deborah Pellow

و نیز فرهنگی کنترل می‌شده است. او نشان می‌دهد که هاساها با ورود از بافتی کاملاً مسلمان‌نشین، وارد محله‌ای مسلمان‌نشین از بافتی عموماً مسیحی شدند. بر اثر این تغییر، گرچه بسیاری از آیین‌های قدیمی علی‌رغم دشواری‌هایشان خود را حفظ کرده‌اند؛ رسم کوله برحسب ظاهر نتوانسته است در تعامل با این محیط جدید، باقی بماند. این در حالی است که در دوره‌هایی، تلاش‌ها و سخت‌گیری‌هایی نیز از سوی برخی بزرگان مذهبی این جماعت برای احیای آن در محیط جدید صورت گرفته است. با وجود این، پپو نشان می‌دهد که رسم خانه‌نشینی زنان، از آغاز، هرگز واقعاً در این اجتماع مهاجر اجرا نشده است و بیش از آنکه یک واقعیت باشد، آرمانی مربوط به دوره‌ی زمانی خاص بوده است. امروزه، تماس با دیگر گروه‌های قومی و مذهبی، ازدواج‌های بین‌فرهنگی، نیاز اقتصادی به درآمد و کار زنان، اجاره‌اتاق‌ها به افرادی غیر از جماعت هاسا و... باعث تغییرهایی جدی در نظام فرهنگی این مردم به‌ویژه در مورد تفکیک جنسیتی و الگوهای تحرک زنان شده است.

فصل پنجم این کتاب، مقاله‌ای با عنوان «شیرینی خانه؛ طبقه، فرهنگ و زندگی خانوادگی در سوئد» است که آقای اوروار لوفگرن^۲، استاد سابق مردم‌شناسی دانشگاه لوند سوئد نوشته است. او متولد ۱۹۴۳ است و پایان‌نامه دکترایش بر روی تغییر شکل جامعه‌ای ماهی‌گیر سوئدی در حدفاصل سال‌های ۱۹۷۰-۱۸۰۰ است و مطالعاتی در حوزه‌های مصرف، سفر، فراغت و... داشته است. لوفگرن در این مقاله، تغییر شکل و معنای خانه را از اواخر قرن نوزدهم به بعد ردیابی می‌کند و با استفاده از اسنادی شامل خودزندگی‌نامه‌نوشت‌ها، تاریخ‌های شفاهی، کتاب‌های راهنمای آداب معاشرت، کتاب‌های راهنمای اداره خانه و آموزش فرزندان و نظیر آن‌ها توضیح می‌دهد که چگونه درک جدیدی از خانه، در حدفاصل چرخش این قرن به قرن بیستم شکل گرفت، درکی که خانه را با مفاهیمی چون عشق، تقدس، شیرینی و صمیمیت هم‌نشین می‌کرد. او معتقد است در ایجاد این خانه جدید که کاملاً با خانه‌های رعیتی یا اشرافی زمان خودش تفاوت دارد، بورژوازی سوئد نقشی مهم داشته است. به عبارت دیگر، او معتقد است همان طبقه اقتصادی‌ای که نظام تولیدی جدیدی را با عنوان سرمایه‌داری اداره می‌کرد، جهانی جبرانی را نیز برای تجربه صمیمیت، آرامش و گرمی خلق کرد که خانه‌های مخصوص خودش بود. تحلیل لوفگرن به اینجا محدود

1. The Sweetness of Home: Class, Culture and Family Life in Sweden

2. Orvar Lofgren

نشد و در گام بعد، عمومیت یافتن این نوع جدید خانه و داستان فراگیری آن در میان طبقه کارگر را مورد بررسی قرار داد و نقش ویژه‌ای را برای دهه ۴۰ قائل شد؛ دهه‌ای که هم‌زمان با طرح‌ریزی دولت رفاه در سوئد نیز بود. او با مثال‌هایی نشان می‌دهد که چگونه طبقه متوسط در آن دوره، زندگی خانگی طبقه کارگر را به‌سخره می‌گرفت و در مقابل، چرا و چگونه طبقه کارگر در برابر پذیرش این سبک بورژوازی جدید مقاومت می‌کرد. این مقاله در نهایت نتیجه می‌گیرد که واژه‌هایی چون خانه و حریم شخصی، هرگز نباید به‌عنوان مفاهیمی فراتاریخی و فراطبقاتی در نظر گرفته شوند.

فصل ششم «خانه یک بیوه‌مرد؛ کاوشی در معانی تخریب‌شده فضای خانگی»^۱ به قلم آقای ژوزف بُوی^۲ است. او در این مقاله با ارجاع به باشلار (که او نیز تجربه بیوگی را در آغاز زندگی مشترک داشته است، اما اثری از آن در کارهایش نیست) خانه را بایگانی برای حافظه‌ای خود شرح‌حال‌نگارانه معرفی می‌کند و توضیح می‌دهد که فوت همسر خودش، چه تأثیری بر رابطه او و خانه مشترکشان گذاشته است؛ او بی‌که پیش‌تر، در کسوت نقشه‌بردار و قیمت‌گذار بر روی خانه‌ها فعالیت داشت و از منظر کاملاً متفاوتِ سنجش ارزش مبادله‌ای، این فضاها را ارزیابی می‌کرد. حال با فوت همسرش، همه تلاش خود را برای تغییر نکردن خانه‌شان به کار گرفته است تا همچنان، پناهگاه خاطرات مشترکشان باشد. همین تجربه، نگاه او به فضا و سرمایه‌گذاری‌های احساسی ساکنان بر آن را تغییر داده است. بُوی، نظریه باشلار درباره خانه مناسب را نقد می‌کند و نشان می‌دهد که او نقش زنان و یا تأثیر تجربه‌های متفاوت افراد از فضا را در شکل‌گیری احساسات متنوعشان نادیده گرفته و ارتباطی خطی بین نوع خاصی از خانه و تجربه دلپذیر بودن برقرار کرده است که درست نیست. بُوی در سراسر این مقاله، دو رویکرد حسی و اقتصادی نسبت به خانه را از خلال آراء باشلار و دیوید هاروی پی می‌گیرد و بین خانه به‌عنوان «مخزن معانی» و «کالای سرمایه‌ای» رفت‌وبرگشت می‌کند و به نقش متفاوت تخیل در بین این دو نظریه‌پرداز می‌پردازد. «کار در اوقات فراغت؛ نمودهایی از سبک زندگی و ظهور جریان بهسازی خانه»^۳ عنوان فصل هفتم کتاب به قلم خانم روث مک‌کل‌روی^۴ است. او استاد صنایع خلاق و مدیر مؤسسه‌ای پژوهشی به همین نام است و در دانشگاه ولز جنوبی، مطالعات

-
1. One Widower's Home: Excavating Some Disturbed Meanings of Domestic Space
  2. Joseph Boughey
  3. Labouring at Leisure: Aspects of Lifestyle and the Rise of Home Improvement
  4. Ruth McElroy

تلویزیون، رسانه و فرهنگ، فرهنگ مصرف‌کننده و... را تدریس می‌کند. این مقاله، قرن بیستم را قرن بهسازی‌های گسترده انگلستان معرفی می‌کند که هم بهسازی‌های بزرگ‌مقیاس خانه‌های ملی یا همان کشورها را شامل می‌شود و هم تلاش‌های شخصی افراد برای تزئین و بازسازی خانه‌هایشان را که در هر دو مورد، با احساساتی چون امید به آینده، هیجان، تغییر اجتماعی و کار واقعی، همراه بوده است. مکل روی نشان می‌دهد که چگونه پس از جنگ، انجام بسیاری از کارها به دست خود فرد (به‌جای واگذاری آن به متخصص) رویه‌ای ملی شد که تا امروز ادامه دارد. او ظهور جریان موسوم به «خودت انجام بده» یا DIY در دهه ۱۹۵۰ را کالبدشکافی می‌کند و در ادامه آن، چرایی و چگونگی شکل‌گیری جنبش «بهسازی خانه» را از درون آن توضیح می‌دهد؛ جنبشی که کار کردن درون خانه را نه به‌عنوان زحمت، بلکه به‌عنوان سرگرمی جدید، صرفه‌جویی در اقتصاد خانواده، عرصه ظهور خلاقیت و اثبات لیاقت و نظیر آن، مفهوم‌سازی کرد و با رشد صنایع بزرگی که پشتیبانش بودند، نظم جنسیتی جدیدی را بر خانواده‌های جوان و مدرن پس از جنگ اروپا حاکم نمود. این ایده به مرور زمان، راه خود را به رسانه‌های تصویری جدید نیز باز کرد و توانست باعث شکل‌گیری «تلویزیون سبک زندگی» و بعدها حوزه تخصصی‌تر «تلویزیون املاک» شود که به اعتقاد بسیاری، ابزاری قوی برای تقویت ملی‌گرایی در انگلستان امروزند. «ترویج ارزش‌های خانواده کاتولیک و زندگی خانگی مدرن در بلژیک پس از جنگ»^۱ عنوان فصل هشتم کتاب و به قلم خانم فردی فلور^۲ است. او مهندس معمار است و دکترای خود را در سال ۲۰۰۶ در رشته تاریخ معماری از دانشگاه گنت^۳ بلژیک دریافت کرده است. فلور از سال ۲۰۱۴ استاد معماری داخلی دانشگاه کاتولیک لوون^۴ بلژیک است و در این مقاله، جنبش کارگران مسیحی و اثراتش را بر بهبود فضاهای خانگی در بلژیک پس از جنگ مورد بررسی قرار می‌دهد. این جنبش، با تکیه بر مفهوم فردگرایی مسیحی، به دنبال رهایی طبقه کارگر و بهبود کیفیت زندگی کارگران بلژیکی و خانواده‌هایشان پس از جنگ بود و چند زیرمجموعه زبانی، جنسیتی و موضوعی داشت که به سرپرستی یک دفتر هماهنگ‌کننده ملی کار می‌کردند. جنبش یادشده، با تمرکز بر اصلاح سلیقه مصرف‌کنندگان فضاهای خانگی، بین سال‌های ۱۹۴۵ تا اوایل ۱۹۵۰

---

1. Promoting Catholic family values and modern domesticity in postwar Belgium
 2. Freddie Flore
 3. Ghent
 4. KU Leuven

با برگزاری نمایشگاه‌های مسکن، دوره‌های آموزش خانواده و مجموعه مقالاتی در مجله‌های ماهیانه‌اش، دکوراسیون داخلی بسیاری از خانه‌های طبقه کارگر را تغییر داد. کمال مطلوب جنبش، پیروی از ایدئولوژی مسیحی بود، هرچند نمی‌توانست آشکارا و کاملاً با ارزش‌های مدرن مغایرت داشته باشد. همین برای آن، موقعیت مبهمی نسبت به مدرنیته ایجاد کرده است. جنبش، فلاندر (بخش شمالی و هلندی‌زبان) و والونیا (بخش جنوبی و فرانسه‌زبان بلژیک) را هم‌زمان مدنظر داشته است. گرچه فصل حاضر، بیشتر بر فلاندر و به‌خصوص فعالیت‌های آموزشی آن‌ها متمرکز است و امید دارد با ارتقاء فضای داخلی خانه‌ها بتواند جای‌گزینی قوی را برای وسوسه‌های «منفی» موجود در فضاهای بیرونی جامعه مدرن ایجاد کند و به سهم خود، نقشی کلیدی در مدرن شدن فضای خانگی و سبک زندگی خانواده‌های کارگری این کشور داشته است.

فصل نهم این کتاب با عنوان «یک شهروند و نیز زنی خانه‌دار؛ فضاهای نوین زندگی خانگی در لندن دهه ۱۹۳۰»^۱ را خانم دکتر الیزابت دارلینگ^۲، استاد گروه تاریخ، فلسفه و فرهنگ دانشگاه آکسفورد بروکس^۳ انگلستان نگاشته است. او علاقه خاصی به تاریخ معماری بریتانیا در قرن بیستم و به‌خصوص فاصله میان دو جنگ دارد. مسکن اجتماعی و جنسیت نیز از موضوع‌های مورد علاقه‌اش هستند. دارلینگ نویسنده کتاب «اصلاح کردن بریتانیا؛ روایت‌هایی از مدرنیته قبل از بازسازی» نیز هست که مدرن شدن معماری انگلستان را مورد تحلیل قرار می‌دهد. دولت بریتانیا در میانه جنگ جهانی دوم، ناگزیر به اعمال سیاست‌های سهمیه‌بندی شد تا بتواند مواد اولیه مورد نیاز صنایع جنگی کشور (از جمله فلز) را تأمین کند. به همین منظور، کمیته مشورتی مبلمان کارآمد را تأسیس کرد تا با موادی جدید و به شیوه‌هایی نو، به تولید ملزومات مورد نیاز خانواده‌ها در کشور مبادرت نماید؛ نهادی که به مدت ده سال، بر فرهنگ مادی زندگی روزمره در بریتانیا سیطره داشت و نقشی انکارناپذیر در تاریخ طراحی این کشور از خود برجای گذاشته است. یکی از اعضای این کمیته ۹ نفره که به‌عنوان نماینده مصرف‌کنندگان انتخاب شده بود، خانم خانه‌داری به نام السی وینبورن بود. گرچه زنان بسیاری در دوره جنگ، به کمیته‌های مربوط به بازسازی بریتانیا دعوت می‌شدند؛ اهمیت وینبورن در آن است که احتمالاً اولین زنی است که به‌عنوان نماینده طبقات پایین جامعه، عضو رسمی یکی از این کمیته‌ها بود. این فصل، با اشاره به شخصیت و فعالیت‌های این زن، بر مجتمع محل زندگی او تمرکز می‌کند؛ مجتمع کنسال

1. "A citizen as well as a housewife" New spaces of domesticity in 1930s London

2. Elizabeth Darling

3. Oxford Brookes

که مسکن اجتماعی بسیار خاص ویژه زاغه‌نشین‌ها بود و سازندگان آن ادعا می‌کردند که این فضا با ایجاد زمان فراغت برای زنان می‌تواند از آن‌ها مادران بهتر و هم‌زمان، شهروندان فعال‌تری بسازد که وجود السی وینبورن نیز خود شاهد مثال خوبی برای این ادعاست. مقاله همچنین از نقش یکی از طراحان زن عضو این کمیته که طراح مجتمع کنسال نیز بوده، یاد کرده است و از سوی دیگر، بر تأثیر ایدئولوژی و تلاش‌های او بر امکاناتی تأکید می‌کند که به واسطه طراحی خوب این مجتمع در اختیار وینبورن قرار گرفته است.

فصل دهم این کتاب با عنوان «فصل دهم: زن خانه‌دار و فرد سازنده؛ آرزوی آپارتمان پلی‌کاتوایکیا در آتن پس از جنگ»^۱ را خانم یوانا تئوکاروپولو^۲، استادیار طراحی داخلی در دانشگاه خصوصی پارسونز نوشته است. او در آتن به دنیا آمد و دکترای خود را در زمینه تاریخ و نظریه معماری از دانشگاه کلمبیا دریافت کرد. تأکید او در مطالعاتش بر تاریخ و نظریه‌های طراحی پایدار است. او در این مقاله، اوضاع آتن را پس از جنگ جهانی دوم و جنگ‌های داخلی توضیح می‌دهد که به دلیل مهاجرت شدید روستا-شهری، چگونه جمعیت این شهر به یکباره افزایش یافت و رشد اقتصادی چشم‌گیری را تجربه کرد. در این بین، ساختمان‌های موسوم به پلی‌کاتوایکیا به سرعت در شهر ساخته می‌شدند که ظاهری مدرن داشتند، ولی در واقع، نوعی معماری بدون حضور معماران بودند. این فصل، با تأکید بر اینه پلی‌کاتوایکیا جنبه مغفولی از تاریخ معمارانه یونان است و مسائل مهمی را درباره یونان پس از جنگ به ما می‌گوید، سعی دارد عمل کرد دو کنشگر اصلی این نوع شهری‌سازی را مورد تحلیل قرار دهد: زنان خانه‌دار و سازندگان که هر دو به آن علاقه داشتند و به توسعه‌اش کمک کردند، هرچند به دلایلی متفاوت این گونه آپارتمانها را ابتدا طبقه متوسط شهری آتن، در اواخر دهه ۱۹۳۰ به معماران سفارش داد و ساخت؛ در سال‌های پس از جنگ دوم و جنگ‌های داخلی این کشور، مفهوم آن تغییر کرد و طبقات پایین‌تر شهری به الگوگیری از آن پرداختند و هرکدام از طبقات اقتصادی، پلی‌کاتوایکیای خاص خودشان را شکل دادند. نویسنده می‌گوید با اینکه از ساختمان‌های یادشده، همواره به‌عنوان شکست معماری و شهرسازی یاد شده است؛ او قصد دارد جنبه‌های مثبت این پدیده را یادآور شود: اینکه پلی‌کاتوایکیا چگونه با روش‌های ابتکاری و غیرمعمارانه، سبب رشد ثروت و بهبود استانداردهای زندگی همه ساکنان آتن شده است.

1. The housewife, the builder, and the desire for a polykatoikia apartment in postwar Athens

2. Ioanna Theocharopoulou

فصل یازدهم و آخرین مقاله این کتاب «مدرنیته و زندگی خانگی؛ تنش‌ها و تضادها»^۱ است که در اصل، فصل اول کتاب مدرنیته و زندگی خانگی بوده است. این مقاله را خانم هیلدا هینن^۲ استاد نظریه معماری در دانشگاه کاتولیک لون^۳ بلژیک نگاشته است. او در این مقاله، رابطه میان مدرنیته، زندگی خانگی و زنانگی را مورد بررسی قرار می‌دهد و با این طرح مسئله شروع می‌کند که از نظر بسیاری از نظریه‌پردازان، مدرنیته، ذاتی مردانه دارد، هم به جهت تأکیدش بر عقل انتقادی که بیشتر ویژگی ای مردانه است (در مقابل احساسی‌گری زنانه) و هم به جهت جنسیت قهرمانانی که به روایت‌هایش شکل می‌دهند. همچنین، مکان این قهرمانان، بیرون و فضای عمومی است، جایی غیر از خانه که قلمروی زنانه فرض می‌شود. به عبارت دیگر، مدرنیته با تأکیدی که بر تغییر و گسست دارد، لزوماً به ترک خانه و پیوندهای خانوادگی و جماعتی دلالت می‌کند که تداعی‌گر استعاره بی‌خانمانی است؛ درحالی که معمولاً نقش زنان، تجسم «نقطه مقابل» مدرنیته یعنی سنت، تداوم و خانه است. نویسنده در ادامه و با بحثی تاریخی نشان می‌دهد که اتفاقاً زنانه تلقی شدن خانه، نه یک مفهوم همیشگی قدیمی، بلکه جدید است و با روی کار آمدن مدرنیته و سرمایه‌داری صنعتی و به‌عنوان محصولی از آن‌ها ایجاد شده است. زمانی که در اواخر قرن نوزده میلادی، تفکیک جدی بین فضای زندگی و کار اتفاق افتاد و اولی به زنان و دومی به مردان سپرده شد و به‌طوری روزافزون بر تمایز این دوگانه تأکید صورت گرفت. هینن تأکید می‌کند علی‌رغم وجود روایت مسلطی که مدرنیته را به فضای عمومی و زندگی خانگی را به فضای خصوصی مرتبط می‌داند، تحلیلی موشکافانه اجازه می‌دهد ببینیم این تمایز، خودش بخشی از الگویی است که کاملاً درون مدرنیته وجود دارد و همچنین از تفسیرهای جدیدی صحبت می‌کند که سعی دارند این کلیشه را بشکنند و مدرنیته و زندگی خانگی را در تقابل با هم نبینند.

---

1. Modernity and domesticity Tensions and contradictions

2. Hilde Heynen

3. Katholieke Universiteit Leuven

آنچه امروز به عنوان خانه می‌شناسیم گرچه بستر رفتارهای عادت‌ی شمرده می‌شود و بخشی از راحتی و آرامش ما در گروی ثبات درونی آن است، اما در گذر زمان تغییرات بسیاری را شاهد بوده است؛ تغییراتی که تنها، ظاهر خانه و میزان آسایش ساکنان را هدف قرار نداده، بلکه معنای آن، نقشش در زندگی ما، ارتباطمان با یکدیگر و حتی با جهان پیرامونمان را متحول کرده‌اند. این تغییرات، زمانی تدریجی بوده و در بستر طبیعی خود اتفاق افتاده‌اند و زمانی نیز برنامه‌ریزی شده، از بالا و در مقیاسی وسیع اعمال شده‌اند. مقالاتی که برای این کتاب انتخاب شده‌اند، چنین گستره وسیعی را دربرمی‌گیرند. همچنین کتاب، بر تجربیات دوسه قرن اخیر اروپا متمرکز، و مقاله‌ای مربوط به مسلمانان آفریقا نیز در ذیل آن گنجانده شده است.

